

Töredékek a környezetvédelmi törvény 20. évfordulójára

Köszönet illeti az Alapvető Jogok Biztosát, illetve a jövő nemzedékekért felelős szószólót és minden munkatársát, hogy megrendezték e „műhelybeszélgetést” annak emlékére, hogy húsz évvel ezelőtt fogadta el az Országgyűlés a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvényt, amely azóta is meghatározó szerepet tölt be a hazai környezetjogban. Húsz évvel ezelőtt, illetve még az azt megelőző pár évben módomban volt a törvényalkotás folyamatában részt venni, 1995 tavaszán éppen mint az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága által felkért szakértő. Sajátos aktualitást ad a kérdésnek a jelen ülés előtt éppen elfogadott, majd 16/2015. (VI. 5.) AB határozatként kihirdetett döntés, amely hosszú idő elteltével végre ismét érdemben foglalkozott a környezethez való jog értelmezésével, megőrizve az AB előző, még a törvény előtti időkre visszanyúló határozatainak érdemét. Talán ez a környezetjogi szabályozást megérdemlő elismerés egy jele lehet.

A környezetvédelmi törvényt számos nemzetközi és hazai lépés előzte meg, illetve kísérte, amelyekre érdemes figyelmet fordítani. Nemzetközi téren kiemelést érdemelnek a következők, a számos egyéb hatás mellett:

- 1992 Rió, Nyilatkozat a Környezetről és Fejlődésről, a fenntartható fejlődés fogalmának kiemelése mellett elvárja a környezetvédelmi szabályozás fejlesztését;
- ugyancsak 1992-ben, Rió hatására is, jelenik meg az EK Ötödik Környezetvédelmi Akcióprogramja, illetve megújul az elsődleges jog, a Maastricht-i Szerződéssel. Természetesen a másodlagos jog meglévő és alakuló forrásairól sem feledkezhetünk meg – az 1996-ban végre elfogadott IPPC irányelv és a hazai környezetvédelmi törvényben megjelenő környezetvédelmi felülvizsgálat közötti párhuzam léte nyilván nem a véletlen műve. És arról sem feledkezhetünk meg, hogy akkortájt már készültünk az EK csatlakozásra, amelynek egyik lényegi eleme, sőt feltétele a megfelelő környezetvédelmi szabályozás;
- az OECD előtte is, azután is számos ajánlással, tanulmánnyal szorgalmazza a környezetvédelmi rendelkezések erősítését,
- nem annyira közismert fejlemény, mégis jelentős hatása van az Európa Tanács szakértői csoportja által éppen a közép-és kelet európai országok számára kifejlesztett környezetvédelmi modell-törvénynek (aminek ötletében jelen sorok szerzőjének is volt némi része);
- illetve bizonyos mértékig nemzetközi forrásnak tekinthetjük a hazai jogban megjelenő azon törekvést, hogy egy kódex-jellegű környezetvédelmi törvényt fogadjanak el, amelyre nézve készült is tervezet. Nemzetközi a háttér annyiban, hogy ezt még amerikai ötlet és anyagi források támogatták. A kódex mivolt aztán szerencsésen háttérbe került, bár sokáig folyt a vita ennek szükségességéről.

A törvényalkotás tehát egy hosszabb folyamat eredménye volt, amely egy lényegi kérdésre világít rá – eszerint időtálló jogszabály, jól működő jogszabály, amit érdemes ünnepelni, csak megfelelő előkészítéssel születhet meg. A környezetvédelmi törvény ennek fényes példája, ahol a környezetvédők, a jogászok, tudomány, illetve minden más szakértői oldal, de a környezethasználók érdekképviseletei is egyaránt részt vettek. Volt idő, volt mód és volt akarat a széleskörű vitára.

Nem feledkezhetünk meg egy elhanyagolt elődről, az 1976. évi II. törvényről, amely ugyan kevés gyakorlati eredménnyel járt, de felélesztette a környezeti kérdések iránti

figyelmet, reagált a stockholmi világértékeztetle, megalapozta a környezethez való jog későbbi alkotmányos helyét, a környezetvédelmi felelősség új alapjait. Gondoljunk erre a törvényre is szeretettel.

Ugyancsak nélkülözhetetlen feltétele a környezetvédelmi törvény megalkotásának, hogy hús évvel ezelőtt még sokkal komolyabban vettük a környezetvédelmet, mint most. Nem is lett volna EU csatlakozás, ha nem így teszünk. A sok elmaradást be kellett pótolni, a sok kevésbé környezetbarát irányt át kellett fordítani. Nem volt helye annak, hogy mindenféle más érdekek, fals gazdasági szükségszerűségi hivatkozások, félreértett prioritások eltereljék a figyelmet a fontosabb területekről. A környezetvédelem tehát még erős volt, ma már aligha lehetne ilyen törvényt létrehozni a körülmények nem kedveznek.

A törvény tehát elkészült, számos olyan összetevővel, amelyről külön-külön is hosszan lehetne értekezni. Itt és most, a korlátos idő okán csupán egy rövid áttekintéssel villantok fel ebből fontos tételeket:

- megjelentek az elvek, mind saját helyükön, mind a törvény más részeiben is, így preambulumban, amelyek innentől immár jogszabályi erővel bírnak és hivatkozhatóak;
- kissé túlzottan nagy mennyiségben kerültek bele a fogalmak a törvény rendszerébe, amelyek némelyike ebben a formában felesleges, nem szükségszerű. Ugyanakkor a fogalmak léte alapvető meghatározóvá vált, illetve fogalmi tisztázás nélkül nincs megfelelő jogalkalmazás sem;
- a tervezés fontossága és a tervezés lépcsői polgárjogot nyertek, helyükre kerültek;
- kiemelés érdemel az Országos Környezetvédelmi Tanács, amely sokáig játszott a mainál meghatározóbb szerepet a kormányzati döntésekben. Az OKT összetétele és rendszere példaértékű, sajnálatos, hogy kapacitása szinte kihasználatlan;
- az önkormányzati jogalkotás felé érvényesült az EK jogban ismert legkisebb szigor klauzulája;
- a törvény a környezetjog intézményrendszerét minél teljesebben kívánta felvázolni;
- elévülhetetlen érdem a társadalmi részvétel egyes pilléreinek beemelése, amelyek ilyen teljességben azóta sem jelentek meg semmilyen más szabályozási területen – gondolhatunk pl. az ügyféli jogok kiterjesztésére;
- ugyancsak a közérdek megfelelő érvényesítését jelentette az ügyészi szerep átértelmezése;
- nem feledkezhetünk meg a felelősségi rendszer részletes kialakításáról sem, olyan újszerű elemekkel, mint a felelősségi vélelem kiterjesztése az ingatlantulajdonosra, stb.

Ami talán még a rendszer egészéből hiányzott, az a közigazgatási deficitnek nevezhető általános jelenség ellensúlyozását jelentő együttműködési intézmények megfelelő kereteinek elhagyása, a kooperáció, a megegyezés lehetősége szabályozási rendszerének hiánya.

Összességében tehát van okunk arra, hogy jó szívvel emlékezzünk a környezetvédelmi törvény születésnapjára és reményünket fejezzük ki azért, hogy fiatalság elmúltával erőteljes felnőtté válhat.

Bándi Gyula